

Poř. č. 6/2005

**Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů
k možnosti zajištění podílu v obchodní společnosti v trestním řízení**

Podíl v obchodní společnosti může být předmětem zajištění v trestním (přípravném) řízení, zejména v řízení o zajištění majetku obviněného pro účely pozdějšího výkonu trestu propadnutí majetku (§ 347 trestního řádu). Stát (tj. v přípravném řízení státní zástupce nebo subjekt, na který státní zástupce přenesl výkon správy zajištěného majetku pověřením podle § 9 odst. 1 zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů) však není oprávněn vykonávat místo společníka, jehož podíl zajistil, jeho nemajetková (společenstevní) práva, to znamená, že z titulu zajištění tohoto podílu se nemůže domáhat oprávnění podílet se na řízení obchodní společnosti namísto něho.

Výklad obsahu práva správy zajištěného majetku v trestním řízení ve vztahu k podílu náležejícímu společníku v obchodní společnosti (§ 61 obchodního zákoníku a ustanovení navazující) komplikuje neúplnost, nekonkrétnost a neprovázanost trestněprávní úpravy ve vztahu k ustanovením obchodního a občanského zákoníku, jež upravují vztahy mezi společníkem a společností a mezi společníkem a třetími osobami, pokud jde o právní úkony, jejichž právní účinky (důsledky) se tak či onak těchto vztahů dotýkají. Neúplnost právní úpravy lze shledat i v oblasti trestního práva hmotného, což limituje možnost postihovat výnosy z trestné činnosti trestněprávními sankcemi.

A. K pojmu a charakteristice podílu podle norem občanského (obchodního) práva

Podle § 61 odst. 1 obchodního zákoníku podíl představuje účast společníka na společnosti a z ní plynoucí práva a povinnosti. Podíl se oceňuje mírou účasti společníka na čistém obchodním majetku. Podle § 6 obchodního zákoníku je čistým obchodním majetkem obchodní majetek, který tvoří věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty patřící podnikateli, sloužící nebo určené k podnikání, a to po odpočtu závazků. Je tedy nesporné, že s podílem jsou spojena majetková práva. Naproti tomu ostatní práva společníka vyplývající z jeho účasti na společnosti, byť se odvozují z velikosti podílu tak, že jejich rozsah je determinován jeho velikostí, nemají majetkovou povahu, protože jde o společenská, či lépe řečeno – aby byla tato práva zřetelně odlišena od práv majetkových s podílem spojených a proto budou nadále pro tyto účely takto označována – *společenstevní práva*, která

Ize uplatnit zpravidla na valné hromadě společnosti (právo hlasovat na valné hromadě). Rozsah těchto práv však může být společenskou smlouvou upraven i jinak, tedy nikoli přesně paritně ve vztahu k jeho majetkové hodnotě (velikosti).

Společenstevní práva nelze ztotožňovat (právě proto, že nejsou primárně majetkovými právy, ačkoli jejich prostřednictvím se uskutečňují zájmy společníka sledující samozřejmě a především jeho vlastní ekonomické zájmy, tedy se jejich výkonem ve výsledku tato majetková práva naplňují) s podílem v obchodní společnosti jako právní kategorií způsobilou být předmětem občanskoprávního vztahu podle § 118 odst. 1 občanského zákoníku v podobě tzv. jiné majetkové hodnoty.¹ Protože podíl je majetkovou hodnotou (a je tedy způsobilým předmětem občanskoprávního vztahu), může být např. i součástí společného jmění manželů.

Právě na příkladu společného jmění manželů a podílu v podobě obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným lze demonstrovat, *jaká* práva (tzn. *kteřá* z práv spojených s držbou podílu) lze při *správě* podílu v *jaké právní situaci* vykonávat. Zřetelně tu vystupuje do popředí okolnost, že i když obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným může být součástí společného jmění manželů, ještě to neznamená, že oba manželé, kteří ho nabyli, jsou „společnými“ společníky společnosti. Naopak společníkem společnosti s ručením omezeným se stává ten z manželů, který dodržel příslušný zákonný postup předepsaný pro to, aby se stal společníkem (srov. § 143 odst. 2 občanského zákoníku). I když je obchodní podíl ve společném jmění manželů, protože jej nabyl jeden z manželů za trvání manželství, určitý druh práv a povinností ve vztahu ke společnosti může vykonávat jen jeden z nich. Tato právní konstrukce je založena na rozlišování právního postavení manžela - společníka a postavení druhého manžela, který společníkem není, a to i přesto, že obchodní podíl je v jejich společném jmění. Základním rozlišujícím znakem pozice manžela - společníka je okolnost, že *jedine jemu* přísluší práva vyplývající z jeho postavení společníka, tedy práva *společenstevní*, upravená obchodním zákoníkem i společenskou smlouvou, popř. stanovami společnosti. Jde tedy o práva, která nelze primárně považovat za práva majetková. Další kategorií je pak majetková hodnota obchodního podílu, k níž má již právo i druhý manžel, je-li obchodní podíl součástí společného jmění manželů.² Problém může nastat s jeho oceněním pro případ vypořádání majetku a závazků tvořících společné jmění manželů při jeho zániku.³

¹ Pokud jde např. o obchodní podíl, srov. též Kopáč, L., Švestka, J.: Je obchodní podíl postižitelný při výkonu rozhodnutí (exekuci) či nikoliv? Právní rozhledy č. 11/1997, str. 568-569.

J. Bureš zastává názor, že obchodní podíl „není jednotným majetkovým právem, nýbrž souborem práv a povinností, z nichž jen některé jsou právy majetkovými postižitelnými v exekuci“ (viz Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M.: Občanský soudní řád, Komentář, C. H. BECK, 5. vydání 2001, str. 1468).

Podle dr. Štenglové „obchodní podíl jako celek i některé jeho složky, tj. práva s ním spojená, mohou být předmětem právních vztahů. Jednotlivá práva však mohou být samostatným předmětem právních vztahů pouze tehdy, jde-li o taková práva, která jsou sama o sobě způsobilým předmětem právních vztahů. Předmětem samostatné dispozice může být např. právo na výplatu konkrétního podílu na zisku poté, co o něm již rozhodla valná hromada a co se tedy stala pohledávkou společníka za společností“ (viz Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., Obchodní zákoník, Komentář, 7. vydání 2002, C. H. BECK, str. 349).

² Podrobný výklad k tomu byl podán v judikatuře, z níž lze pro tyto účely citovat z odůvodnění ilustrativního rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 7. 2004 sp. zn. 22 Cdo 700/2004: „Podle § 143 odst. 2 ObčZ stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev. Podle § 114 odst. 3 ObchZ jeden obchodní podíl může náležet více osobám a na tyto vztahy se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví. Dovolací soud při značně rozporné a početné odborné literatuře ke sporné právní problematice vlastnictví obchodního podílu manžely sdílí názor prezentovaný autory S. R. a M. Z. v publikaci Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. Nakladatelství C. H. Beck, Praha 1999, s. 48, Miroslavou Bartošíkovou a Ivanou Štenglovou v publikaci Společnost s ručením omezeným. Praha 2003, nakladatelství C. H. Beck, s. 86, a Janem Dvořákem v publikaci Majetkové společenství manželů. Praha.

Jde-li o podíl v kapitálové (akciové) společnosti tvořený navenek akciemi, platí obdobné závěry. V případě cenných papírů (zejména akcií) platí, že podíl akcionáře v akciové společnosti se inkorporuje v cenném papíru, přičemž každý akcionář má tolik účastí na akciové společnosti a v takovém rozsahu, kolik akcií této společnosti a jaké jmenovité hodnoty drží. I zde se akcionářská práva a povinnosti dělí na dvě skupiny, a to na práva majetková a práva *společenstevní*.

Majetkovými právy jsou např. právo na podíl na zisku, na likvidační zůstatek, povinná nabídka převzetí při ovládnutí cílové společnosti, právo na přednostní upisování akcií, právo podílet se na zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů atd.

Mezi práva *společenstevní* patří právo zúčastnit se valné hromady, hlasovat na ní, právo požadovat vysvětlení, právo uplatňovat návrhy a protinávhrhy, právo na protest akcionáře, právo podat žalobu na neplatnost usnesení valné hromady, právo na vydání kopie zápisu z valné hromady nebo jeho části, právo žádat svolání mimořádné valné hromady, právo na opis seznamu akcionářů apod.

ASPI Publishing, 2004, s. 179. Nejvyšší soud tak k věci zaujímá následující názor: S obchodním podílem je spjata majetková hodnota, která je ve smyslu § 118 odst. 1 ObčZ jinou majetkovou hodnotou (majetkem) a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Jestliže i jen jeden z manželů nabyde za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů, neboť to přímo vyplývá z výše citovaného kogentního ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ. Gramatický ani logický výklad navazujícího ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ takový závěr nevylučuje. Nestanoví-li eventuelní dohoda manželů o zúžení jejich společného jmění, uzavřená v souladu s ustanovením § 143a ObčZ, něco jiného, nelze (s ohledem na předcházející vymezení předmětu společného jmění manželů) posledně citované ustanovení zákona vykládat jinak, než že jím není dotčena skutečnost, že následkem vynaložení prostředků patřících do společného jmění, aniž by se současně stali „kolektivními“ společníky ve společnosti s ručením omezeným, se obchodní podíl nabytý jedním z manželů stává součástí společného jmění obou manželů. Důsledkem ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ je toliko oddělení či odlišení právního postavení společníka – manžela, jenž se stal společníkem obchodní společnosti, od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Jen manžel - společník má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v obchodním zákoníku či jiném právním předpise nebo ve společenské smlouvě. Je však oddělen od majetkové hodnoty obchodního podílu, která zůstává manželům společná. Proto je také omezen v nakládání s obchodním podílem, pokud nejde o jeho obvyklou správu ve smyslu § 145 odst. 2 ObčZ, neboť stejnou měrou jako náleží jemu, náleží i druhému manželovi. K argumentaci výše citovaným ustanovením § 114 odst. 3 ObčZ dovolací soud poznamenává, že podle jeho názoru v případě, kdy vlastníky jedné věci je více osob, musí jít vždy o spoluvlastnictví, a to i v případě, kdy věc náleží do společného jmění manželů z důvodu uvedeného v § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ. Jsou-li oba manželé vlastníky celé věci a nelze-li hovořit o existenci podílu každého z nich na takové věci, nelze než dospět k závěru, že přes určitou transformaci institutu bezpodílového spoluvlastnictví do společného jmění manželů jde stále o pokračující bezpodílové spoluvlastnictví. Individuální vlastnictví dvou osob k téže věci je logický nesmysl. Zvláštnost společného jmění manželů jako formy spoluvlastnictví pak spočívá v tom, že jeho předmětem může být i majetek nehmotné povahy a závazky, které nejsou věcmi ve smyslu § 119 ObčZ. Proto jsou ustanovení občanského zákoníku upravující společné jmění manželů - § 143 až § 151 – také ustanoveními upravujícími spoluvlastnictví.“

³ K tomu srov. Pejšek, V.: Vypořádání některých tzv. „ostatních majetkových práv“ ze společného jmění manželů, Právní rádce č. 7/2005, str. 13-15.

B. Trestněprávní postupy směřující k poškození majetku v podobě podílu v obchodní společnosti

I. K základním hmotněprávním (a procesním) předpokladům zajišťování majetku obviněného pro účely trestu propadnutí majetku z hlediska podílu v obchodní společnosti

Základem zajišťovacích institutů upravených v trestním řádu, jejichž výkon, pokud jde o správu zajištěného majetku v trestním řízení, je pak v některých směrech konkretizován v zákoně č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů (dále jen „zákon č. 279/2003 Sb.“), je hmotněprávní úprava obsažená primárně v trestním zákoně (pokud jde o ukládání sankcí a ochranných opatření) nebo jiných hmotněprávních právních předpisech (pokud jde o uspokojení nároku na náhradu škody). Nebylo-li by možno podle těchto hmotněprávních ustanovení s předmětem zajištění v konečném důsledku naložit, postrádalo by jeho zajišťování v trestním řízení smysl.

To je základní princip, v souladu s nímž je nutno trestní řád i zákon č. 279/2003 Sb. vykládat *jedině v úzké vazbě na hmotné právo trestní*, přičemž z možností, které tyto předpisy poskytují, lze využít ve vztahu k podílu v obchodní společnosti jen tři zajišťovacích institutů dopadajících na majetek obviněného – zajištění nároku poškozeného na náhradu škody (§ 47 tr. ř.), zajištění majetku obviněného za účelem výkonu trestu propadnutí majetku (§ 347 tr. ř.) a zajištění majetku k žádosti v oblasti mezinárodní justiční spolupráce (§ 441 tr. ř.).

Dál je nutno pomatovat i na to, že právní vztahy, do nichž tu stát ingeruje prostředky trestního práva, nejsou primárně vztahy trestněprávními, ale *soukromoprávními (obchodněprávními)*. Stát v uvedených případech postihuje prostředky práva trestního majetek jako jednu ze základních hodnot chráněných ústavou (především ochranou vlastnictví). Tyto vztahy ale nelze zužovat toliko na toho, jehož právo vlastnické (nebo právo jemu obdobné) má být rozhodnutím orgánů činných v trestním řízení (byť dočasně) omezeno *přímo*. V těchto situacích stát násilně zasahuje trestněprávními prostředky do soukromoprávních vztahů vytvářených v procesu využívání (ve smyslu exploatace) vlastnictví, které jsou posléze utvářeny nikoli jen v rámci úzké a přísně vymezené skupiny lidí (třeba i sobě blízkých, jako např. v rodině), ale i v rámci celých korporací (společenství, společnosti), které zase v tomto procesu navazují ekonomické a právní vztahy s dalšími subjekty různé povahy (včetně zahraničních právnických osob atd.). Z toho plyne, že právě v těchto vztazích, vztazích poměrně značně komplikovaných z hlediska obchodního a občanského práva, si stát nemůže libovolně přisvojovat pravomoci za pomoci výkladu obecných ustanovení trestněprávních norem, aniž by přihlížel k uvedeným „základním“ právním normám, do nichž hodlá násilnými prostředky práva trestního vstupovat.

Pokud jde o vztah podílu v obchodní společnosti a výnosu z trestné činnosti, je nutno upozornit, že pro účely pozdějšího výkonu trestu propadnutí majetku nelze postupem podle ustanovení § 347 tr. ř. zajišťovat majetek, který by byl výnosem z trestné činnosti, *aniž by se tento výnos nepřetransformoval předtím do majetku (vlastnictví) obviněného*. Brání tomu již zmíněný princip, podle něhož trest propadnutí majetku postihuje toliko majetek obviněného. Majetkové hodnoty získané v podobě výnosů z trestné činnosti do vlastnictví obviněného zásadně nepřechází, neboť k takto nabytému majetku nemůže obviněný získat vlastnické právo (stejný princip bude samozřejmě platit i pro postup podle § 47 tr. ř., protože i tam se zajišťuje nárok poškozeného na *majetku obviněného*).⁴

Shrnuto, při řešení tohoto problému je nutno vzít v úvahu zejména následující základní východiska:

⁴ S výjimkou např. výnosu v podobě finanční hotovosti, jejímž smísením s ostatními penězi ve vlastnictví obviněného se výnos může stát jeho vlastnictvím.

1. *stávající právní úprava nezná žádný zvláštní institut, jímž by se v trestním řízení rozhodovalo o zajištění podílu v obchodní společnosti*, takže jeho zajištění přichází v úvahu jen při aplikaci tří výše uvedených obecných zajišťovacích institutů,
2. tyto instituty se vztahují jen na *majetek obviněného*,
3. tímto majetkem obviněného nelze rozumět principiálně *výnos z trestné činnosti*, pokud by skutečně byl v této podobě identifikován, protože k němu nemůže obviněný platně nabýt vlastnické právo.⁵

Důvodem, proč je tato problematika řešena vydáním stanoviska ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství je skutečnost, že právě státní zástupci musí primárně řešit jako správci takto zajištěného majetku (pokud by nepřenesli výkon správy tohoto majetku na jiný podle zákona k tomu oprávněný subjekt vydáním pověření k výkonu správy zajištěného majetku podle § 9 odst. 1 zákona č. 279/2003 Sb.) rozsah práv a povinností spojených se správou tohoto zajištěného majetku.

Ačkoli závěry tohoto stanoviska platí pro kategorii podílu v obchodní společnosti obecně, z praktických důvodů bude v dalším pojednáno zejména o možnosti zajištění obchodního podílu, tj. podílu ve společnosti s ručením omezeným, a podílu v kapitálové (akciové) společnosti.

a) Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným

Problematika možné postižitelnosti obchodního podílu, z hlediska jeho předchozího zajištění v trestní řízení, je komplikována dvěma skutečnostmi

- v první řadě tím, že – jak bylo výše řečeno – jej lze zajistit v trestním řízení jen nepřímo, v rámci zajištění majetku obviněného postupy podle § 47, 347 nebo 441 tr. ř.,
- ve druhé řadě nutností posoudit, zda obchodní podíl lze či nelze identifikovat jako výnos z trestné činnosti, který podle obecného pojetí nemůže přejít do vlastnictví obviněného.

Identifikace obchodního podílu jako případného výnosu z trestné činnosti bude ovšem složitá a bude záležitostí posouzení každého jednotlivého případu. U společnosti s ručením omezeným může především výnos z trestné činnosti tvořit samotný vklad společníka do společnosti.⁶ Jeho postih jako majetku společnosti není ale dnes možný, neboť neexistuje trestní odpovědnost právnických osob.

⁵ Snaha zajišťovat výnosy z trestné činnosti postupem podle § 347 tr. ř. pro účely výkonu případně uloženého trestu propadnutí majetku by byla přímým obcházením zákona, což je dáno současnou konstrukcí trestu propadnutí majetku podle platného trestního zákona ČR, který nedovoluje postihnout tímto trestem jiný majetek než majetek ve vlastnictví obviněného. Některé zahraniční úpravy naopak postihují tímto trestem právě výnosy z trestné činnosti.

⁶ Může se do obchodního podílu „transformovat“ v podobě vzniku majetkových a nemajetkových práv společníka vůči společnosti při jeho vstupu do společnosti, resp. při složení jeho základního vkladu, k němuž skutečně mohl event. použít prostředky získané trestnou činností. Výnos pocházející z trestné činnosti následně vložený do společnosti v podobě základního vkladu společníka se stává majetkem společnosti a za doby trvání společnosti a trvání účasti společníka v ní je tento vklad „rozmělněn“ v podobě jeho majetkové účasti vyjádřené jako podíl na čistém obchodním jmění společnosti. V principu (a bez ohledu na úvahy o tom, do jaké míry může také společnost nabýt majetek do své podstaty, pokud pochází z nelegálních zdrojů) platí, že majetek společnosti je od majetku společníka, který je se společností svázán jen obchodním podílem, navenek *oddělen*.

Obchodní podíl může být označen za výnos z trestné činnosti i tam, kde společnost, tedy vlastně konkrétní fyzické osoby v ní činné, pod rouškou podnikání fakticky páchají trestnou činností. I v tomto případě se může do obchodního podílu výnos z trestné činnosti (jako majetek získaný takto přímo činností společnosti) transformovat, a v podobě majetkových práv se pak vyjevit např. při zrušení účasti společníka ve společnosti v podobě vypořádacího podílu (podílu na likvidačním zůstatku). V době jejího působení, kdy podle současného právního stavu neplatí přímý vztah *obchodní podíl* \Leftrightarrow *majetek společnosti*, protože majetková podstata společnosti není přímo svázána s obchodním podílem společníka, resp. obchodní podíl není přímou, matematicky určenou, oddělenou částí majetku společnosti, musí být vztah existujících a společností nabývaných majetkových hodnot pocházejících z trestné činnosti (nebo hodnot, s nimiž společnost disponuje) a vztah činnosti těch společníků, jejichž podíl by měl být označen za produkt výnosu z trestné činnosti, v trestním řízení prokázán.⁷ I tady by situaci zjednodušilo, pokud by existovala možnost postihovat právnické osoby, a to i takovými sankcemi, jimiž by bylo možno odčerpávat výnosy z trestné činnosti získané jejich nelegálními aktivitami.

Na druhé straně není protizákonná činnost obchodní společnosti představitelná bez konkrétních protiprávních aktivit fyzických osob na činnosti takové společnosti se podílejících, či ji ve skutečnosti realizujících. Při prokázání takového vztahu k původu majetku společnosti z hlediska norem trestního práva existují instituty, dovolující takový majetek do určité míry postihnout, byť situace není v současné době zdaleka optimální. Není optimální právě pro neexistenci dostatečných právních nástrojů, jimiž by bylo možno snadněji na takový majetek (a majetek, který byl za něj případně získán nebo na náhradu za něj) dosáhnout. Znovu je nutno připomenout, že z hlediska řešeného problému, tedy z hlediska zajišťování majetku obviněného pro účely pozdějšího výkonu trestu propadnutí majetku (a totéž platí i pro zajišťování nároku na náhradu škody poškozeného), situaci značně komplikuje to, že **nelze obchodní podíl zajistit jako výnos z trestné činnosti**. Je však faktem, že pokud takový majetek nelze jako výnos z trestné činnosti (jenž nemůže obviněný nabýt do svého vlastnictví) identifikovat, je možné jej postihnout (z tohoto hlediska do značné míry paradoxně) uložením trestu propadnutí majetku, a lze jej tedy i pro tyto účely postupem podle § 347 tr. ř. zajistit. Dochází tedy k poněkud kuriózní situaci - ve skutečnosti lze postihnout výnos z trestné činnosti uložením trestu propadnutí majetku jen tehdy, pokud nelze prokázat, že jej pachatel z těchto zdrojů nabyl.⁸

Je třeba mít stále na paměti, že zajištění majetku obviněného podle § 347 tr. ř. lze uplatnit jen vůči tomu majetku, který je majetkem obviněného (je ve vlastnictví obviněného), a nikoli vůči výnosům pocházejícím z trestné činnosti, které obviněný do vlastnictví nabýt (až na některé výjimky) nemůže. Díky složitostem právní konstrukce obchodního podílu a

⁷ Protože trest propadnutí majetku nelze uložit právnické osobě (ale jen konkrétní fyzické osobě – pachateli trestného činu), musel by se nejprve vnos do majetkové podstaty společnosti, byl-li původně výnosem z trestné činnosti, transformovat, a to nejspíš tak, že by se obchodní podíl v rámci realizace propadnutí majetku transformoval do zůstatkového podílu (vypořádacího podílu nebo podílu na likvidačním zůstatku). Předpokladem takového postihu by samozřejmě bylo uložení trestu propadnutí majetku společníku, zrušení jeho účasti ve společnosti a následné vypořádání, při němž by výsledek vypořádání v podobě vypořádacího podílu či podílu na likvidačním zůstatku připadl státu.

⁸ Pokud by to prokázáno bylo, připadalo by v úvahu postihnout jej buď nepřímo – trestem peněžitým s event. následným výkonem rozhodnutí vedeným na majetek obviněného, což ale současná právní úprava nedovoluje [nepočítáme-li specifický případ případnutí peněžitě záruky státu podle § 73a odst. 3 písm. d) tr. ř.], anebo přímo, a to buď trestem propadnutí věci (s extrémními názory, které tvrdí, že i to je vyloučeno, protože trest propadnutí věci stíhá jen majetek ve vlastnictví obviněného, nelze souhlasit, odporují výslovnému znění zákona), anebo zabráním věci podle obecného ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) tr. zák. **To se však netýká obchodního podílu, který není věcí.**

nepřímé vazbě na majetek společnosti, již je obviněný společníkem, však paradoxně právě toto zajištění (a také sankci v podobě trestu propadnutí majetku) uplatnit lze, a pokud by to bylo právě pro omezenou možnost využití trestu propadnutí majetku vyloučeno, nutno hledat jiné instituty, které ale nebude možno uplatnit přímo vůči obchodnímu podílu, protože jeho zajištění trestní právo zatím výslovně nikde neupravuje.

b) Podíl v kapitálové (akciové) společnosti - akcie

Podobné závěry lze uplatnit i u akcií, byť ty, jako cenné papíry, se řídí poněkud jiným právním režimem a jsou (s výhradou zvláštní povahy zaknihovaných cenných papírů) reálnou majetkovou hodnotou, již lze případně získat přímo i trestným činem – např. krádeží, zpronevěrou či podvodem. Vůči nim jako věcem (ve smyslu trestního práva – podle definice uvedené v § 89 odst. 13 tr. zák.) lze uplatnit přímo jak institut zajištění, tak i institut propadnutí věci (a jsou postižitelné i v rámci propadnutí majetku, ledaže by byly prokazatelně majetkem nabytým z trestné činnosti a nemohly přejít do vlastnictví obviněného). O to je nakládání s akciemi vůči obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným jednodušší. Nicméně ve vztahu *akcie* \Leftrightarrow *podíl*, tedy podíl akcionáře podílet se na řízení společnosti, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti, které navenek představují, platí stejné závěry – tento podíl je postižitelný opět toliko nepřímo – „odnětím“ akcií, nikoli přímo jeho propadnutím či zabráním. Podíl není věc, jak bylo již řečeno, zabránění věci se na něj už proto vztahovat nemůže, postihnout jej v rámci trestu propadnutí věci z téhož důvodu rovněž nejde (jen prostřednictvím akcií), ale může být postižitelný v rámci uloženého trestu propadnutí majetku. Zde by ale opět byl postižen nepřímo – propadnutím akcií.

II. Procesní podmínky a omezení uplatňování institutu zajištění majetku v trestním řízení vůči podílu v obchodní společnosti.

Teprve ve vazbě na trestně-hmotněprávní instituty se mohou uplatnit instituty procesní, které slouží k jejich realizaci. Do značné míry platí též vztah i mezi trestním řádem a zákonem č. 279/2003 Sb. Trestní řád tu představuje základní normu upravující zajišťovací instituty a základní pravidla pro jejich používání v praxi, zákon č. 279/2003 Sb. stanoví zejména podrobnosti výkonu samotného zajištění, tedy podrobnosti o správě již zajištěného majetku. Nelze proto odvozovat *a priori* ze zákona č. 279/2003 Sb. oprávnění, která tak či onak nevyplývají ze zajišťovacích institutů upravených v trestním řádu. Jinak řečeno, zákon č. 279/2003 Sb. nově nekonstituuje žádná nová oprávnění ohledně zajištění majetku v trestním řízení, ani jejich okruh nad rámec oprávnění upravených v trestním řádu nerozšiřuje. Je svého druhu subsidiární procesní normou k trestnímu řádu, prohlubující trestní proces o pravidla upravující postup při *výkonu správy* již jednou zajištěného majetku, na druhé straně v některých vztazích představuje speciální normu, stanovící pro tyto účely vlastní pravidla, neobsažená v trestním řádu (např. pokud jde o postupy při zjišťování zajišťovaného majetku), a subsidiárně odkazuje na trestní řád tam, kde postupy podle těchto pravidel nevedou k cíli. V každém případě však – a to je rovněž zásadní – právo vykonávat správu zajištěného majetku náleží prvotně orgánu činnému v trestním řízení, který majetek rozhodnutím vydaným podle trestního řádu zajistil (soud, státní zástupce), a teprve na základě pověření podle § 9 odst. 1 tohoto zákona může tento orgán činný v trestním řízení přenést uvedená oprávnění (aniž by mohl jejich okruh rozšiřovat nebo nově konstituovat) na jiné subjekty k tomu zákonem určené.⁹

⁹ Tolik na vysvětlenou k argumentaci, podle níž vedle § 10 zákona č. 279/2003 Sb. může být samo pověření podle § 9 odst. 1 cit. zák. zdrojem nových oprávnění, kterými může státní zástupce založit rozsah správy

Ostatně i terminologie zákona č. 279/2003 Sb. svědčí pro výklad, že se v první řadě má na mysli zajišťování a nakládání s *majetkem*, nikoli s jinými *nemajetkovými právy*, byť ta byla pro určité účely ocenitelná.

a) Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným

Už bylo řečeno, že trestní řád (ale ani jiný zákon, zákon č. 279/2003 Sb. nevyjímaje) vůbec nezná (neobsahuje) institut zajištění obchodního podílu v trestním řízení. Výslovná úprava takového postupu v trestním řádu chybí. K zajištění obchodního podílu proto dochází jen „nepřímo“, v důsledku uplatnění jiného zajišťovacího institutu, který se na obchodní podíl též vztahuje.¹⁰

Podle současné právní úpravy se na obchodní podíl přímo vztahuje jen institut zajištění majetku obviněného podle § 347 tr. ř. využívaný pro účely zajištění výkonu trestu propadnutí majetku podle § 51 a 52 tr. zák. Institut obdobné povahy – zajištění nároku poškozeného na majetku obviněného podle § 47 tr. ř. v praxi patrně příliš využitelný nebude, a to nejen s ohledem na charakter obchodního podílu jako právní kategorie (shrnuje v sobě nejen práva majetkové povahy, ale i práva nemajetková v podobě práv a povinností držitele obchodního podílu, určující jeho podíl na řízení společnosti, jejímž je podílníkem) ale také proto, že v době, kdy trvá účast společníka v obchodní společnosti, která je spjata s existencí obchodního podílu, lze jen velmi těžko v procesu trestního řízení určit vyšší hodnoty tohoto podílu v penězích pro účely porovnání jeho hodnoty s hodnotou, již se má zajišťovat nárok poškozeného.¹¹

Institut zajištění majetku obviněného pro účely pozdějšího výkonu trestu propadnutí majetku v sobě zahrnuje zajištění obchodního podílu nikoli proto, že by právě pro tento případ zákon s takovým postupem výslovně počítal, ale proto, že „propadnutí majetku postihuje celý majetek odsouzeného“ (nebo tu jeho část, kterou soud určí – srov. § 52 odst. 1 věta před středníkem tr. zák.), a také proto, že tento majetek (v podobě zvláštní majetkové hodnoty) není výslovně z výkonu trestu propadnutí majetku vyloučen. Rozsah zajištění majetku obviněného pro účely pozdějšího výkonu trestu propadnutí majetku upravuje především – kromě trestního zákona – trestní řád v § 348 odst. 1.¹²

zajištěného majetku vykonávaného pověřeným správcem, tedy buď Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových nebo soudním exekutorem. Ve skutečnosti na něj státní zástupce v těchto případech jen přenáší svá oprávnění a povinnosti, neboť pověřený správce tu vykonává správu zajištěného majetku *za něj, namísto něho*.

¹⁰ Je ale – jak vyplývá dále – nutno rozlišovat dvě právní situace – při tomto „nepřímém“ zajištění se u obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným účinky zajištění projeví ve vztahu k obchodnímu podílu *přímo*, zatímco u podílu představovaného akciemi *nepřímo* – prostřednictvím zajištění akcií.

¹¹ Obchodní podíl je ocenitelný a zákon také stanoví způsoby, kdy musí být oceňován, a určuje, jakým způsobem se přitom postupuje. Zná i způsoby jeho transformace do majetkových hodnot v podobě podílu na likvidačním zůstatku nebo vypořádacího podílu při zániku účasti společníka ve společnosti (při zániku společnosti). Nicméně tyto případy stojí důsledně mimo trestní řízení a používat znaleckého ocenění jen pro vyčíslení výše jeho hodnoty pro porovnání s výší nároku poškozeného v trestním řízení se jeví být postupem, který – minimálně – již jde nad rámec účelu trestního řízení. K složitosti problematiky oceňování, pokud není tento případ upraven výslovně, srov. článek sub 3.

¹² Pokud nebyl vysloven trest propadnutí majetku ve vztahu k individuálně určeným věcem, určí se jeho obsah ve vykonávacím řízení. Zajištění majetku podle § 347 tr. ř. se i v tomto případě vztahuje na veškerý majetek obviněného – viz Šámal, P., Král, V., Baxa, J. Púry, F., Trestní řád, Komentář, I. díl, 4., doplněné a přepracované vydání 2002, C.H. BECK, pozn. č. 10, str. 1982, totéž i rozhodnutí R 7/1986.

Otázkou, kterou je třeba hned úvodem vyřešit je, zda nebo do jaké míry je významné, zda lze tyto hodnoty postihnout výkonem (příslušného) rozhodnutí.

Tato zásada je výslovně vyjádřena ve vztahu k zajišťovanému majetku v § 47 odst. 5 větě druhé tr. ř. Důvodem je tu nepochybně skutečnost, že realizaci nároku poškozeného, pokud jde o úkony směřující k nucenému vydobytí pohledávky přiznané poškozenému v trestním řízení, lze účinně zabezpečit jen prostřednictvím vykonávacího řízení vedeného podle občanského soudního řádu.¹³ Jiná situace je ale v řízení podle § 347 a násl. tr. ř. Ačkoli z odkazu uvedeného v § 348 odst. 2 tr. ř. na subsidiární užití § 47 (odst. 4 až 7 tr. ř.) by bylo možno tuto zásadu odvodit, a ačkoli ustanovení o vykonávacím řízení stran výkonu trestu propadnutí majetku v trestním řádu je velmi strohé, je nutno mít na zřeteli zvláštní povahu „výkonu“ trestu propadnutí majetku. Výkon trestu propadnutí majetku – jak plyne z ustanovení § 345 a 346 tr. ř. a také z podstaty tohoto trestu samotného – spočívá fakticky pouze v doručení rozsudku o pravomocném uložení tohoto trestu příslušnému orgánu státu (jímž je dnes Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, nejde-li o zvláštní případy správy majetku státu svěřené do rukou jiných orgánů), který „provede realizaci“ – tedy způsobem odpovídajícím dané právní situaci se majetku fyzicky (nebo jinak) „zmocní“ a podle předpisů o správě majetku státu¹⁴ s majetkem takto připadlým státu dále nakládá. Na rozdíl od exekuce, kterou by bylo event. nutno vést na zajištěný majetek odsouzeného, pokud by z něj měl být uspokojen nárok na náhradu škody poškozeného, tu žádnou exekuci vést není zapotřebí, protože stát se na majetku obviněného neuspokojuje, stát majetek obviněného získává okamžikem právní moci rozsudku, jímž je trest propadnutí majetku vysloven. Vlastnické právo na stát tímto okamžikem, a to v důsledku právě této právní skutečnosti, *přechází*.

Proto u majetku zajišťovaného podle ustanovení § 347 tr. ř. není podstatné, zda na něj lze vést výkon rozhodnutí podle občanskoprávních předpisů či nikoli, musí ovšem jít vždy o majetek, který není podle předpisů *trestního práva* (hmotného či procesního – viz zejména zákon č. 279/2003 Sb.) výslovně ze zajištění vyloučen. A to obchodní podíl obecně nepochybně není.¹⁵

¹³ Relativně ještě nedávno byly vedeny mezi civilisty - teoretiky a soudní praxí diskuse o možnosti vést exekuci na obchodní podíl. Zatímco teorie tuto možnost připouštěla (srov. např. Pelikánová, I.: Komentář k § 114 odst. 1 zák. č. 513/1991 Sb., Společnost s ručením omezeným-Práva a povinnosti společníků, Pramen ASPI, a další), soudní praxe se vcelku důsledně stavěla proti takové možnosti s odkazem na zvláštní povahu obchodního podílu a úpravu vykonávacího řízení v o.s.ř., zejm. v § 320 a navazujících (srov. např. rozh. Nejvyššího soudu ČR zn. Jc 99/98, sp. zn. 2 Odon 46/97, Soudní judikatura č. 14/1998, str. 325, pramen ASPI, a celá řada dalších). Tyto diskuse trvaly prakticky až do novely občanského soudního řádu, která možnost exekuce obchodní podíl výslovně umožnila (srov. k tomu zejm. § 320a o.s.ř. a na to navazující ustanovení, upravující důsledky takového postupu).

¹⁴ Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a navazující předpisy.

¹⁵ Problémem ovšem je, jak s takto získaným podílem stát následně naloží, či přesněji řečeno, jaké budou právní důsledky skutečnosti, že v důsledku pravomocného rozhodnutí soudu byl majiteli (tj. společníku, jemuž podíl náležel před vydáním tohoto rozhodnutí) podíl odňat a přešel na stát. Na rozdíl od občanského soudního řádu, který dnes obsahuje – ve vazbě na příslušná ustanovení obchodního zákoníku – výslovná ustanovení, jaké důsledky má vedení exekuce na majetek společníka v obchodní společnosti, trestní zákon ani trestní řád žádné takové výslovné ustanovení neobsahuje. Současná právní úprava v oblasti civilněprávní nepočítá výslovně s případem *přechodu* vlastnického práva v důsledku uložení trestu propadnutí majetku *na stát*. Nejbliže ze všech možných řešení je této situaci postup upravený v § 148 odst. 2 obchodního zákoníku, podle něhož pravomocné nařízení výkonu rozhodnutí postižením obchodního podílu společníka ve společnosti nebo vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu společníka ve společnosti po právní moci usnesení o nařízení exekuce má stejné účinky jako zrušení jeho účasti ve společnosti soudem. Otázkou je, jak si praxe i

Na druhé straně – což je další podstatná skutečnost – samotný trestní řád neobsahuje žádné konkrétní ustanovení, z něhož by bylo možno dovodit, že se stát stává po zajištění majetku obviněného „plnoprávným“ správcem skutečně veškerého zajištěného majetku v celém rozsahu komplexu práv a povinností s tímto majetkem spojených, bez ohledu na jeho charakter a na právní úpravu, která upravuje nakládání s ním v oblasti civilněprávní (obchodněprávní, případně i v jiných oblastech veřejnoprávních úprav). Takové ustanovení neobsahuje ani trestní řád, ani zákon č. 279/2003 Sb., jenž upravuje výkon zajištění majetku, tedy výkon jeho správy. Jeho ustanovení § 10 odst. 1, které obsahuje výčet povinností správce majetku z hlediska uchování zajištěného majetku pokud možno v neztenčené míře, tímto ustanovením není, protože sice stanoví určité povinnosti, ale žádnou z nich konkrétně ve vztahu k zajištěnému obchodnímu podílu (jak by si jeho zvláštní povaha nepochybně žádala), a zejména neobsahuje žádné oprávnění vykonávat za (držitele) obchodního podílu jeho nemajetková práva a povinnosti, tedy oprávnění podílet se na řízení obchodní společnosti. Ustanovení § 10 odst. 2 tohoto zákona, které se zdá být jakousi generální klauzulí zmocňující správce se souhlasem soudu činit téměř všechny úkony jako vlastník majetku, jednak míří evidentně na jiné případy (na procesní postupy podle zvláštních předpisů, nikoliv na procesy probíhající podle příslušných hmotněprávních norem občanského a obchodního práva při řízení obchodní společnosti), jednak je rovněž ve vztahu k problematice výkonu nemajetkových práv plynoucích z držby obchodního podílu naprosto nekonkrétní a vůbec není provázáno na příslušné právní normy civilního a obchodního práva, které – na rozdíl od tohoto zákona – upravují případy výkonu uvedených práv jinými subjekty než držitelem obchodního podílu, resp. aspoň důsledky právních postupů, vedených podle norem civilního práva, které mají právně relevantní dopady na obsah těchto práv a povinností plynoucích z držby obchodního podílu.

Konstrukce, podle níž by výkon, resp. způsob výkonu správy takového majetku - nešlo-li by jen o správu věcí nebo majetkových práv, ale i oněch jiných práv a povinností společenstevních, nemajetkových – byl prováděn jen podle volné úvahy na základě výše citovaných vágních ustanovení § 10 zákona č. 279/2003 Sb., případně by byl prováděn s pomocí analogie (a to zde nikoli *analogie legis*, ale *analogie iuris*), je již evidentně za hranicemi ústavní konformity dovoleného zásahu státu do soukromoprávní sféry. Stěží lze připustit tak široké volné uvážení nebo užití takové analogie jako základ činnosti orgánu státu, jenž by měl vstoupit na základě uplatněného obecného zajišťovacího institutu do práv a povinností držitele obchodního podílu a pohybovat se v soukromoprávní sféře v pozici právního zástupce (jakéhosi dočasného právního nástupce) držitele obchodního podílu, a fakticky za něj, místo něj, podnikat.

Tento závěr nevyplývá jen z obecného hodnocení obsahu trestního řádu a zákona č. 279/2003 Sb. ve vztahu k obchodnímu podílu jako předmětu případného zajištění, ale také z konfrontace této obecné úpravy s úpravou obsaženou – stran nakládání s obchodním podílem – v normách civilního práva. Jinak řečeno, pokud je obchodní podíl tvořen i nemajetkovými společenstevními právy a byl by jako předmět občanskoprávního vztahu zajištěn, nutno zvažovat způsob výkonu správy zajištěného obchodního podílu prostřednictvím práv z něho vyplývajících s přihlédnutím ke konkrétní právní úpravě těchto právních vztahů.

tady s nedostatkem konkrétní úpravy poradí, tedy jak se vlastně stát bude chovat, až nabude obchodní podíl v soukromé společnosti na základě tohoto nabývacího titulu.

Výkon správy tu může být uskutečňován jen prostřednictvím majetkových práv, nikoliv práv společenstevních, neboť k výkonu takové správy zajištěného majetku nemá správce (tj. státní zástupce nebo jím pověřený subjekt) výslovné zákonné pověření. Toto pověření nemůže státní zástupce (ale ani případně soud), který o zajištění rozhodl, nahradit svým rozhodnutím, protože takovou pravomoc mu žádný zákon nesvěřuje.¹⁶ Úprava obchodního zákoníku dovoluje vykonávat společenstevní práva společníkům nebo jejich zástupcům. Stát tu nevstupuje - jen v důsledku samotného vydání rozhodnutí o zajištění majetku - do právního postavení ani společníka, ani jeho zástupce. Z žádného právního předpisu, tím méně pak jen z trestněprávních norem, nelze dovodit, že by se pro tento případ stát stal společníkem. Stejně tak nemůže být ani zástupcem společníka, jehož majetek zajistil, protože tu chybí právní podklad – zmocnění, které by jej k výkonu práv (a povinností) za zastoupeného opravňovalo. Toto zmocnění nevyplývá ani z právního úkonu, ani z úředního rozhodnutí, ani ze zákona.¹⁷

Jak bylo již řečeno, zajištění obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným v rámci zajištění majetku obviněného na náhradu škody poškozenému podle § 47 tr. ř. prakticky nepřichází v úvahu. Kromě „technických“ problémů vyplývajících jednak ze zvláštní povahy této kategorie (představuje souhrn práv a povinností z hlediska podílu na řízení společnosti), jednak spojených s obtížemi při vyčíslování jeho hodnoty pro účely stanovení míry jistoty, kterou ve vztahu k vyčíslenému nároku poškozeného představuje, je tu opětovně nutno poukázat na fakt, že už samotná neexistence příslušné právní úpravy to vylučuje. Žádný právní předpis, ani práva trestního ani práva civilního, nestanoví obsah práv a povinností spojených s dočasnou správou takového zajištěného podílu. Samotná povaha

¹⁶ Otázka rozsahu práv a povinností při výkonu správy zajištěného majetku, který není obchodním podílem, vyplývajících z § 10 zákona č. 279/2003 Sb. (jež se někdy zaměňuje za otázku rozsahu práv správce majetku vyplývajících z pověření ke správě podle § 9 odst. 1 cit. zák. - k tomu srov. pozn. sub 9), z něhož se někdy v praxi dovozuje, že rozsah oprávnění správce vyplývá vlastně z rozsahu takto obecně stanovených povinností majetek spravovat, aniž by existovala korespondující úprava, představuje rovněž významný výkladový problém, který však již přesahuje rámec tohoto stanoviska. Jen pro úplnost – jde tu rovněž o vazbu na příslušné civilněprávní předpisy, protože existuje celá řada případů (spoluvlastnické vztahy, vztahy nájemní a podnájemní, jiné vztahy závazkové atd.), kdy se stát dostává do pozice, v níž by měl v roli dočasného správce takového majetku násilně vstupovat do standardně vytvořených soukromoprávních vztahů uzavřených v různých formách mezi celou řadou vzájemně spjatých subjektů, a tyto vztahy by měl z této pozice a na základě jediného obecného ustanovení a jeho výkladu násilně měnit či dokonce rušit (případně zakládat nové). I zde je nezbytné přijmout do budoucna podrobnější právní úpravu, která by tyto vztahy vymezila již v rámci samotného zajištění majetku a neponechávala jejich vymezení jen na výkladu podávajícího s odvoláním se na obecnou klauzuli zákona, podle níž stát v těchto situacích může/musí všechno nebo také někdy nemůže/nesmí téměř nic. Ale zejména, ať tak či tak, pak ponese výslednou odpovědnost za negativa s výkonem takové (ne)činnosti spojená. Důležité ale stále je, že jde o správu dočasnou, vykonávanou v trestním řízení a pro účely trestního řízení, a za respektování presumpce nevinu stíhaného pachatele a při dodržení principů přiměřenosti a zdrženlivosti při zásazích do soukromoprávní sféry.

¹⁷ Na tomto závěru nemění nic skutečnost, že obchodní podíl může být společným majetkem více osob, které pak prostřednictvím zástupce vykonávají i společenstevní práva (viz § 114 odst. 3 obchodního zákoníku). Situaci, kdy dochází k realizaci těchto společenstevních práv osobu odlišnou od těch, kteří obchodní podíl společně drží na základě zastoupení, není srovnatelná se situací, kdy je rozhodnuto o zajištění majetku, jehož součástí je i obchodní podíl. Chybí zde v právní úpravě konkrétní ustanovení – onen přechodový můstek, který v uvedeném případě tvoří smlouva zakládající onu zástupčí činnost, na základě něhož by byl uvedený přechod – byť dočasně – proveden, a z jehož obsahu by vyplynul rozsah práv a povinností nového dočasného správce, jakož i vzájemné vztahy a postupy při řešení případných konfliktů v zájmech tohoto správce, toho, jehož by měl – jako držitele obchodního podílu - takto „nuceně“ zastupovat, a konec konců a nikoli úplně naposled, i samotné společnosti (včetně ostatních společníků) a dalších subjektů různými právními vztahy se společností spjatých.

tohoto majetku nabízí jen obtížně představitelnou možnost výkonu jeho správy. Jeho „užívání“ by bylo možné nanejvýš prostřednictvím užívání, resp. využívání jednotlivých forem majetkových práv, která ho v souhrnu tvoří. Lze polemizovat i s tím, zda by v době existence podílu, s kterým je spojeno členství v obchodní společnosti, z něhož pak vyplývají členská (společenstevní) práva, a kdy ještě nevznikl nárok na vyplacení vypořádacího či likvidačního zůstatku, mohla řádná péče spočívat alespoň v inkasu podílu na zisku a v povinnosti jeho zabezpečení atd. V té souvislosti (pokud by šlo „jen“ o výkon majetkových práv spočívajících v inkasu podílu na zisku) je však třeba hned upozornit, že účelem výkonu zajištění majetku v trestním řízení z důvodů uvedených v § 47 tr. ř. není předčasné plnění uhrazovací funkce této jistoty, ale toliko její zajištění na dobu do konečného rozhodnutí pro případ zachování určité majetkové hodnoty, zhruba odpovídající zajišťované majetkové hodnotě (nároku poškozeného), a inkaso prostředků z jakéhokoli titulu má v této době – smí-li být vůbec prováděno – sloužit toliko k zachování jeho hodnoty v rámci řádné správy zajištěného majetku podle zásad uvedených v § 10 odst. 1 zákona č. 279/2003 Sb.¹⁸

Zůstává tedy otázka možného zajištění takového obchodního podílu v podobě jeho zabezpečení. Pokud jde o případnou blokadu tohoto majetku, lze o ní uvažovat s odkazem na ustanovení § 47 odst. 4 tr. ř., zejména z hlediska věty za středníkem.¹⁹ Zakázat nakládání s takovou věcí podle věty před středníkem tohoto ustanovení lze jen těžko, protože obchodní podíl nepochybně není věcí. Je ale (minimálně v širším smyslu) majetkem, neboť představuje jinou majetkovou hodnotu, obsahuje práva majetková, a proto lze zakázat obviněnému, aby tento majetek – tedy obchodní podíl – převedl na jiného, nebo ho zatížil (např. zastavil). Problém ovšem může vyvstat z hlediska evidence této právní skutečnosti, protože současná právní úprava – na rozdíl od jiných důležitých právních skutečností, které signalizují omezení vztahující se k danému obchodnímu podílu (společníku, jemuž náleží) – nestanoví výslovně povinnost evidovat tuto jinak velmi významnou právní skutečnost v obchodním rejstříku [na rozdíl např. od zástavního práva zřízeného k obchodnímu podílu – viz § 36 písm. c) obchodního zákoníku]. U tohoto omezujícího opatření tak nemůže být dodržen princip publicity, což může vyvolat vážné problémy ve vztahu k třetím osobám.²⁰

¹⁸ Samozřejmě lze uvažovat, zda toto inkaso může sloužit k udržování veškeré masy zajištěného a dočasně státem spravovaného majetku, zda tedy výnosy z jedné části majetku mohou být použity ke krytí ztrát způsobovaných nutnými náklady vynakládanými na jinou část masy zajištěného majetku. Ustanovení § 11 zákona č. 279/2003 Sb. ve své obecnosti se zdá takové možnosti nasvědčovat. Otevírá to ale celou řadu problémů – počínaje „správným“ výběrem zajišťovaného majetku až po spory o tom, co je nebo není již efektivní správa z hlediska využívání výnosů a z hlediska vynakládání nákladů na jednotlivé zajištěné části masy zajištěného majetku.

¹⁹ Subsidiární použití tohoto ustanovení i v případě rozhodnutí o zajištění majetku podle § 347 tr. ř. je tu plně na místě. Toto ustanovení zní: „V usnesení o zajištění majetku zakáže soud a v přípravném řízení státní zástupce obviněnému, aby nakládal s věcmi, které jsou uvedeny v usnesení o zajištění, nebo které při výkonu takového rozhodnutí budou sepsány; dále obviněnému zakáže, aby po oznámení usnesení majetek převedl na někoho jiného nebo ho zatížil a uloží mu, aby soudu do 15 dnů od oznámení usnesení sdělil, zda a kdo má k majetku předkupní nebo jiné právo, s poučením, že jinak obviněný odpovídá za škodu tím způsobenou.“

²⁰ Těžko lze odvozovat povinnost (a tím i možnost) zápisu této právní skutečnosti do obchodního rejstříku jen od ustanovení § 5 odst. 5 zákona č. 279/2003 Sb., které stanoví obecně povinnost soudu (v přípravném řízení stíhá státního zástupce) vyrozumět bezodkladně o provedeném zajištění orgán, který podle zvláštních právních předpisů vede evidenci vlastníků nebo držitelů majetku, který byl zajištěn. Ačkoli poznámka pod čarou odkazuje na předpisy o katastru nemovitostí jen příkladmo, obchodní zákoník, který sice připouští provedení zápisu i bez návrhu – pokud se zápis mění nebo provádí z úřední povinnosti (§ 32 odst. 5 i.f.) - v § 35 písm. h) (kogentně) stanoví, že se do obchodního rejstříku zapisují (s výjimkou vypočtených případů) „další skutečnosti, o kterých to stanoví právní předpis“. Ten však dnes neexistuje, protože obecné ustanovení § 5 odst. 5 zákona č. 279/2003 Sb., díky jeho formulaci, za něj považovat nelze.

b) Podíl v kapitálové (akciové) společnosti představovaný akciemi v podobě listinných nebo zaknihovaných cenných papírů.

Zajištění podílu v akciové společnosti, který je představován akciemi, je možno pro účel řízení podle § 47 tr. ř. provést, pokud je známa alespoň jejich přibližná hodnota. I zde ale – stejně jako v předchozím případě – je nutno mít na paměti, že zákon mluví o zajištění **majetku**. To znamená, že je nutno v těchto případech brát v úvahu majetek v podobě **majetkového práva**, nikoliv okruh práv a povinností, které nemají povahu majetkových práv, byť jsou v akciích také inkorporovány. Stejně jako v předchozím případě, i tady si lze jen velmi stěží představit výkon, resp. *způsob výkonu* správy majetku, netýkal-li by se věci nebo majetkových práv, ale jiných práv a povinností, neboť nedostatek konkrétní právní úpravy v tomto směru nedovoluje jiný závěr než ten, že připustit takový výkon správy zajištěného majetku nutně znamená buď použít při vymezování konkrétní náplně práv a povinností s tím spojených volné úvahy, nebo využít analogie, a to *analogie iuris*. A jak bylo už jednou řečeno, připustit tak široké meze volného uvážení nebo takovou analogii jako základ činnosti orgánu státu, jenž vstupuje na základě uplatněného obecného zajišťovacího institutu do práv a povinností držitele tohoto majetku, se jeví být evidentně za hranicemi ústavní konformity dovoleného zásahu státu do soukromoprávní sféry.

V těchto případech ovšem - na rozdíl od obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným – zná trestní řád i zákon č. 279/2003 Sb. instituty, podle nichž lze zajištění podílu, resp. samotných akcií jako cenných papírů, provést. Jejich zajištění se provede v režimu toho právního předpisu, podle něhož se výkon zajištění majetku v daném konkrétním případě provádí.

Jde-li o *listinné cenné papíry* a je-li při zjišťování a výkonu zajištění zjištěného majetku postupováno podle zákona č. 279/2003 Sb., předpokládá tento zákon v § 7 odst. 3, že akcie (stejně jako směnky, šeky nebo jiné listinné cenné papíry anebo jiné listiny, jejichž předložení je nutné k uplatnění určitého práva), se sepíší obdobně jako jiné věci podle tohoto zákona; vždy se složí do úschovy soudu. Zákon nepředpokládá, že by státní zástupce (nebo jím pověřený subjekt) v průběhu trestního řízení těchto akcií využíval k uplatňování akcionářských práv při účasti na řízení společnosti.²¹ Pokud by opatření podle tohoto zákona nepostačovalo k zajištění těchto hodnot, lze využít podle odstavce 5 tohoto ustanovení příslušných ustanovení trestního řádu. Ačkoli zde odkaz v poznámce pod čarou směřuje na ustanovení § 79a až 79c tr. ř., nelze v případě zajištění akcií v podobě listinných cenných papírů vyloučit ani postup podle § 78 a 79 tr. ř. Jiný výklad není ani možný, protože žádné z těchto tří ustanovení se na zajištění listinných cenných papírů nevztahuje.

Jde-li o *zaknihované cenné papíry*, upravuje postup při jejich zjišťování a zajišťování § 7 odst. 1 zákona č. 279/2003 Sb. Zejména je třeba poukázat na poslední větu tohoto ustanovení, podle něhož „Po sepsání cenných papírů soud Středisku cenných papírů, právnické osobě oprávněné k vedení části evidence a k výkonu ostatních činností Střediska cenných papírů podle zvláštního právního předpisu nebo České národní bance sdělí, které

²¹ I když dočasné vydání věci zajištěných v trestním řízení z úschovy orgánu činného v trestním řízení je možné, a tuto eventualitu upravují také kancelářské řády soudů a státního zastupitelství, zákon neříká nic o možnosti využívat zajištěné cenné papíry k výkonu hlasovacích práv na valné hromadě příslušné obchodní společnosti. V odstavci 7 počítá evidentně jen s případným uplatněním majetkových práv s nimi spojených, když stanoví, že jde-li o vkladní listy, akcie, směnky, šeky nebo jiné listinné cenné papíry anebo o jiné listiny, jejichž předložení je nutné k uplatnění určitého práva, soud podle jejich povahy vyzve toho, kdo má plnit, aby odpovídající plnění odevzdal soudu.

zaknihované cenné papíry obviněného byly sepsány, datum jejich sepsání a vydá příkaz k registraci pozastavení výkonu práva se sepsanými cennými papíry nakládat.“ I tady je evidentní, že zákon nepočítá s výkonem hlasovacích práv spojených se zajištěnými akciemi, v orgánech společnosti. I zde dále platí odkaz v odstavci 5 na subsidiární užití trestního řádu, v daném případě tedy na ustanovení § 79c tr. ř. Toto ustanovení – na rozdíl od § 7 zákona č. 279/2003 Sb. - jde poněkud dál, pokud jde o omezení práv spojených s cennými papíry, protože u zaknihovaných cenných papírů lze omezit i ostatní (nepochybně ona nemajetková) práva inkorporovaná v těchto cenných papírech, akciích (viz § 79c odst. 3 tr. ř.). Ani ono však, i kdyby bylo užito subsidiárně při postupu podle zákona č. 279/2003 Sb., neumožňuje státu vykonávat správu společnosti za akcionáře, nepřenáší na státního zástupce nebo na jím pověřený subjekt ona nemajetková, společenstevní práva a nedovoluje mu aktivně je vykonávat, aktivně se podílet na řízení společnosti. V tomto smyslu nelze takové oprávnění dovodit ani jeho výkladem, byť za současného odkazu na obecné ustanovení § 10 zákona č. 279/2003 Sb.

Z hlediska způsobu výkonu správy zajištěných akcií může být tato správa opět uskutečněna jen prostřednictvím majetkových práv. Výkon správy se týká zajištěného majetku, tedy *majetkových práv* vyplývajících z akcií, nikoliv práv spojených s držbou akcie, těch, která jsou výkonem práv společníka ve společnosti (tedy práv společenstevních). Ten kdo spravuje zajištěný majetek se nestane společníkem (tedy ani akcionářem) společnosti. Z toho by pak bylo možno mj. dovozovat, že společenstevní práva zůstávají společníku i po zajištění akcií (a tím jeho podílu) zachována.²² Jinou věcí je, zda bude společník moci uplatnit svá společenstevní práva např. v akciové společnosti, bude-li jeho akcie zajištěna a on tak nebude moci doložit držbu akcií v listinné podobě a tím ani počet hlasů, jimiž disponuje, atd. Může se tedy stát, že po dobu zajištění budou společníkovi společenstevní práva náležet jen formálně.²³ Takže i zde je nutno uzavřít, že nedostatek konkrétní právní úpravy obsahu výkonu správy zajištěných cenných papírů ve vztahu k podílu v obchodní společnosti, který představují, znamená, že zajištění, které je proveditelné podle příslušných ustanovení trestního řádu, se vztahuje toliko na omezení nakládání s akciemi (jejich zcizení) nikoli však na nakládání s právy nemajetkové povahy, která jsou v akciích inkorporována, byť tato omezení mohou být přímým důsledkem tohoto zajištění. Nanejvýš může státní zástupce (jde-li o přípravné řízení) u zaknihovaných cenných papírů postupem podle § 79c odst. 3 tr. ř. tato nemajetková práva dále omezit, nikoli však je na sebe převést a buď sám, nebo prostřednictvím pověřeného subjektu, je aktivně vykonávat.²⁴

²² Zákon č. 279/2003 Sb. nemá ustanovení obdobné § 14a odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdější předpisů, podle kterého je správce konkursní podstaty povinen vykonávat akcionářská práva vyplývající z akcií zahrnutých do konkursní podstaty.

²³ Např. u akcií v listinné podobě tak může akcionář ztratit možnost legitimovat se (v rozsahu odňatých cenných papírů) na valné hromadě a tím i (minimálně v tomto rozsahu) vykonávat svá hlasovací práva. K tomu dále srov. např. rozh. NS ČR sp. zn. 29 Cdo 2337/2000 ze dne 23.5.2001: „Z povahy akcie jako dokonalého cenného papíru vyplývá, že legitimuje svého majitele k výkonu práv s ní spojených, a že bez jejího předložení či předložení výpisu z účtu majitele (popřípadě registru emitenta) nelze právo s ní spojené vykonat.“ [Pramen ASPI]

²⁴ I tato skutečnost svědčí pro správnost předchozích úvah o omezeném účinku blokace majetku obviněného, pokud jde o práva spojená s podílem v obchodní společnosti, protože kdyby úmyslem zákonodárce skutečně bylo převést tato nemajetková práva pro dobu zajištění na orgány činné v trestním řízení, jistě by tento přechod upravitel výslovně, a nekonstruoval by (byť také jen obecně) oprávnění vyslovit jejich pouhé omezení.

C. Podíl v obchodní společnosti – úprava občansko- a obchodněprávní

Pro úplnost je třeba poukázat v základních rysech na úpravu podílu v obchodní společnosti podle předpisů občanského a obchodního práva, zejména na úpravu situací, které nastanou, je-li podíl dotčen právními skutečnostmi, které jsou, aspoň do určité míry, srovnatelného významu. Byť – anebo právě proto, že nelze právní předpisy trestního práva a práva občanského (včetně obchodního, samozřejmě) stavět ani v této otázce striktně *proti sobě* (neboť upravují jiné právní vztahy), a nelze je stavět plnohodnotně pro řešení této problematiky ani *vedle sebe* (opět proto, že upravují jiné právní vztahy a situace, použití analogie je vyloučeno), při nedostatku konkrétní úpravy trestního práva, pokud jde o zajišťování a správu podílu v obchodní společnosti, právě na tomto nedostatku úpravy, jež by stanovila pravidla při nakládání se zajištěným podílem, a porovnáním s tím, jak „zachází“ s těmito právními vztahy v obdobných situacích právo civilní, nutno dospět k závěru o nemožnosti dovozovat dispoziční právo státu k nemajetkovým hodnotám plynoucím z podílu jen pouhým výkladem práva. Stávající právní úprava neumožňuje přímou správu zajištěného podílu v obchodní společnosti státem, její nedostatečnost nelze nahradit jen výkladem, ale vyžaduje si – má-li být v budoucnu i podíl předmětem zajištění a výkonu správy v plném rozsahu práv a povinností s ním spojených – příslušné legislativní změny, které *mohou mít* svůj základ v pravidlech civilního práva, konec konců třeba i v některých z těch, která jsou níže popsána pro dokumentaci uvedených rozdílů v přístupu k úpravě problematiky podílu v civilním a v trestním právu.

Z řešení upravených v obchodním zákoníku, kromě situace, kdy z určitých důvodů zaniká účast společníka ve společnosti, a kterou by bylo možno nejspíše srovnávat se situací, kdy je prováděna realizace pravomocně uloženého trestu propadnutí majetku, lze poukázat na úpravu situací, kdy společníka jako držitele podílu v obchodní společnosti zastupuje (nebo nahrazuje) v jeho postavení ve společnosti jiná osoba. Jde o případy jednání za společníka při výkonu práv a povinností spojených s držbou podílu na podkladě smluvního zastoupení, a dále o případy, kdy za společníka do jeho práv a povinností vstupuje dočasně jiný subjekt, k čemuž dochází (zejména) v případě:

1. dědění, kdy po dobu do projednání dědictví byl ustanoven správce dědictví (viz § 480a obč. zákoníku),
2. jednání zástavního věřitele, jemuž se k uspokojení jeho pohledávky zajištěné zastaveným obchodním podílem nepodařilo prodat tento podíl ve veřejné obchodní soutěži nebo ve veřejné dražbě (§ 117a odst. 7 obch. zákoníku),
3. prohlášení konkursu [§ 14 odst. 1 písm. a) zákona o konkursu a vyrovnání – s výhradou, že prohlášení konkursu má za následek zánik účasti společníka ve společnosti, případně i zrušení společnosti samotné].

V prvním případě smluvního zastoupení vzniká zástupčí oprávnění na základě smluvního vztahu, a obsah vzájemných práv a povinností, ale i práv a povinností zástupce společníka ve vztahu ke společnosti (a naopak) je vymezen (pokud nevyplývá přímo ze zákona, ze společenské smlouvy nebo ze stanov) uzavřenou smlouvou mezi zastoupeným a jeho zástupcem. Takové vymezení vzájemných práv a povinností mezi jednotlivými subjekty tohoto vztahu však v případě zajištění majetku v trestním řízení chybí, a nelze je ani na podobném módu vybudovat – trestněprávní úprava nepřipouští, aby si stát na straně jedné, obviněný jako společník, v jehož majetku se nachází i zajišťovaný podíl, na straně druhé, a společnost, jíž je společníkem, na straně třetí, vzájemně uspořádali své vztahy dohodou, sjednali si obsah vzájemných práv a povinností. Ani kdyby obviněný chtěl, tak žádnou takovou dohodu se státem uzavřít nemůže.

V dalších třech případech:

Pokud jde o situaci popsanou pod bodem 1., jde o případ, kdy zaniká účast společníka (akcionáře) ve společnosti jeho smrtí, a jeho dočasnou substituci zajišťuje správce. Byť tu je určitá podobnost, neboť tento správce plní podobnou úlohu, jako je tomu v případě zajištění podílu v trestním řízení - je omezen v dispozicích s majetkem, neboť jej má výlučně udržovat v řádném stavu a úkony nad rámec běžného hospodaření může činit jedině se souhlasem dědiců a soudu - ani tady nelze nalézt žádný podobný institut, který by řešil situaci státu (jako dočasného správce majetku) ve vztahu k podílu podobným způsobem. Několikrát již zmiňované obecné ustanovení § 10 zák. č. 279/2003 Sb. sice hovoří o souboru práv a povinností státu při správě zajištěného majetku, ale nic o tom, jaká z nich se použijí na výkon správy majetku v oblasti s ním spojených *nemajetkových práv*. Navíc i důvod a účel uvedeného řešení je tu zcela odlišný – účast společníka (akcionáře) neodvratitelně a definitivně zanikla jeho smrtí, takže tu nejde o dočasné jednání *za společníka (akcionáře)*, ale za – a ve prospěch – jiného, *za jinak oprávněné dědice*.

V případě ad 2. zástavní věřitel se po neúspěšném pokusu o uspokojení své pohledávky prodejem obchodního podílu stává osobou vykonávající *za společníka* práva spojená s obchodním podílem (o výkonu povinností se tu nic nehovoří). Vstupuje v tomto směru do jeho práv, avšak děje se tak *na základě zcela konkrétního oprávnění, které mu zákon přiznává*. Účel je tu od účelu sledovaného zajištěním majetku v trestním řízení zase zcela odlišný - jde tu evidentně o prostředek nátlaku na dlužníka, který má směřovat k uspokojení věřitele, o čemž svědčí i to, že se věřiteli přiznává právo přijmout na úhradu dluhu obchodní podíl, čímž za stanovených podmínek závazek zaniká. Toto ustanovení je proto těsně spjato se závazkovými vztahy (vzniká také jako závazkový vztah) a plní především (a nepochybně) úhradovou funkci. Plní ji svou sankční povahou (blíží se svou povahou vlastně institutu práva zadržovacího), tím, že dává věřiteli možnost ujmout se namísto dlužníka (společníka) výkonu práv plynoucích ze zastaveného obchodního podílu a nepřímou je tak nutit ke splnění závazku – zaplacení dluhu, třeba i formou převodu obchodního podílu, pokud se na této formě úhrady dohodnou a pokud to předpisy nevyklučují. Zase – důvod, rozsah a zánik tohoto oprávnění plyne přímo ze zákonné úpravy, která v trestním řízení zcela chybí.

V případě ad 3. lze zejména shledat jisté období s institutem zajištění v trestním řízení, neboť i správce konkursní podstaty si musí počínat především s péčí řádného hospodáře. Potud se jeho postavení blíží postavení státu, který v rámci zajištění – vedle snahy fixovat majetkové hodnoty, na nichž má z určitého důvodu právní zájem – musí majetek udržovat v náležitém stavu. Potud může být tato úprava pro budoucnost inspirací, na druhé straně nelze ani zde přehlédnout účel tohoto institutu, důvody pro které se uplatní, i jeho obsah, které jsou naprosto odlišné od trestního řízení. Správce konkursní podstaty zde vstupuje do práv a povinností úpadce především a zejména proto, aby vypořádal majetkovou (konkursní) podstatu pokud možno co nejspravedlivěji z hlediska uplatněných věřitelských nároků. Jde tedy opět o splnění uhrazovací funkce (která se může samozřejmě realizovat i za zachování společnosti jsoucí aktuálně v úpadku, pokud ji lze zachránit a pokud to povede spíše k uspokojení věřitelů než její likvidace). Ačkoli i působení správce konkursní podstaty je dočasné, je jeho úkolem nikoli jen zachovat majetkovou podstatu, kterou spravuje, ale především vypořádat závazky dlužníka s věřiteli. Znovu nutno ale zdůraznit, že prohlášením konkursu na podíl společníka účast takového společníka ve společnosti ze zákona zaniká (a vede, resp. může vést i k zániku společnosti samotné). Základem právních vztahů je tu opět konkrétní právní úprava.

Tento stručný exkurs do civilního práva jasně dokazuje, že bez existence konkrétní právní úpravy vztahů vznikajících v případě zajištění majetku obviněného mezi obviněným jako společníkem a držitelem podílu v obchodní společnosti, a státem, který jeho majetek zajistil, a bez úpravy vztahů vzniklých v důsledku toho mezi státem a ostatními subjekty, s nimiž je právně taková osoba prostřednictvím svého podílu svázána a do níž by chtěl stát z tohoto titulu nuceně zasáhnout, nelze takové zásahy připustit, samozřejmě s výjimkou omezení, jímž stát „obviněnému zakáže, aby po oznámení usnesení majetek převedl na někoho jiného nebo ho zatížil“ (§ 47 odst. 4 věta za středníkem tr. ř.).

Jen velmi těžko by mohl obstát pokus vyložit rozumně postavení státu (rozuměj – v přípravném řízení státního zástupce nebo jím podle § 9 odst. 1 zák. č. 279/2003 Sb. pověřeného a za něj při výkonu správy zajištěného majetku jednajícího subjektu), který by se bez konkrétní právní úpravy, jen na základě jím užitého výkladu jediného nepřiliš konkrétního paragrafu zákona, pokoušel ingerovat nuceně do úpravy práv a povinností společníků, „mezi něž“ – šlo-li by o vícečlennou společnost – by se „vměstnal“ jako další společník, za situace, kdy přes jemu uložené úkoly, které obecně nespočívají v řízení soukromých obchodních společností, by se snažil dál v takové společnosti podnikat, a to buď sám (pokud by výkon správy prováděl sám státní zástupce), nebo prostřednictvím svého aparátu (úředníků, zaměstnanců, šlo-li by o Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových nebo soudního exekutora), nebo jimi najatých soukromých osob, s cílem dosáhnout co nejvyššího zisku podnikáním ve volné konkurenci v soukromoprávní sféře, ve snaze konkurenčně se prosadit mezi ostatními soukromými firmami na trhu (k tomu zejm. viz cit. zákon č. 219/2000 Sb. a související předpisy), na jejich úkor a případně i proti vůli ostatních společníků.²⁵ Funkce, které v tomto případě státu podle stávající úpravy mohou nejvýše náležet, se vyčerpávají tím, že v procesu probíhajícího trestního řízení a zajištění majetku obviněného právně blokuje možnost podíl v obchodní společnosti zcizit nebo jinak zatížit, a poté, co případně skutečně získá uvedený majetek po jeho připadnutí státu na základě pravomocně uloženého trestu propadnutí majetku, realizuje takto připadlou hodnotu.²⁶

²⁵ Viz konkrétně na příkladu společnosti s ručením omezeným - hodnotu obchodního podílu ovlivňuje výše čistého obchodního majetku, která se může měnit podle výsledku hospodaření právnické osoby. Hospodaření společnosti je ovlivňováno způsobem jejího řízení. Společník se může svým hlasováním podílet na řízení společnosti. Hlasování je však výrazem uplatnění jeho společenského práva vyplývajícího z členství. Znamená to tedy, že by stát mohl ovlivňovat výsledky podnikání jen nepřímo – hlasováním na valné hromadě společnosti. Je celá řada situací, daná už podílem na hlasovacích právech u jednotlivých společníků (který je svázán s velikostí obchodního podílu, nikoli však vždy striktně přímo úměrně), kdy by stát stejně nemohl do vývoje společnosti rozhodujícím způsobem zasáhnout. Navíc – strategická rozhodnutí mohla být učiněna již dávno předtím, proniknout do komplexu ekonomických, personálních a právních vazeb mezi společníky společnosti, mezi nimiž mohou být jak fyzické tak i právnické osoby, není možno vždy v krátkém čase a bez znalostí konkrétního oboru podnikání. Další problémy v praxi může přinést podnikání těchto společností tam, kde by vyvíjely pod zástěrkou legálního podnikání aktivity, které by fakticky byly trestnou činností. Tam nejenže stát nesmí žádné aktivity vykonávat, takový majetek – aspoň podle dnešní úpravy – nemůže dokonce ani zajistit, protože nemůže být předmětem propadnutí v rámci trestu propadnutí majetku (viz dále k tomu v textu stanoviska). A mechanismus jak v takových případech ukončit činnost společnosti není opět přímo s takovou situací svázán (je možno toho docílit jen v oblasti civilního práva podáním návrhu na zrušení společnosti; nikde ale není stanoveno, jak by se do doby zrušení společnosti měl stát ve společnosti chovat).

²⁶ Pro úplnost – ani institut předběžných opatření (§ 74a násl. o.s.ř.) podobnou situaci výslovně neupravuje. Jen velmi těžko si lze představit, že by civilní soud v rámci řízení o návrhu na uložení předběžného opatření nad rámec úpravy (byť s přihlédnutím k určité míře volného uvážení dané demonstrativním výčtem opatření v § 76 odst. 1 o.s.ř., při omezení při zásazích do práv třetích osob podle odst. 2 tohoto ustanovení) vyslovil, že se jednak zakazuje společníku nakládat s obchodním podílem a obchodní společnosti toto nakládání umožnit,

D. Závěrem

Protože žádný právní předpis neupravuje ani postup při převzetí podílu v obchodní společnosti do držby státu v rámci zajištění, ani způsob vypořádání práv a povinností mezi společníkem, jemuž podíl náleží, a státem, ani rozsah práv, ani pravidla pro výkon správy podílu z hlediska účasti na řízení společnosti, včetně řešení konfliktu práv zúčastnit se rozhodovacích procesů ve společnosti, ani způsob prokazování práv vyplývajících z „vlastnictví“ podílu a z titulu zajištění atd., nelze dovodit právo státu (znovu - rozuměj – v přípravném řízení státního zástupce nebo jím pověřeného a za něj při výkonu správy zajištěného majetku jednajícího subjektu) vykonávat nemajetková práva spojená s podílem v rámci zajištění majetku v trestním řízení za společníka.

Zákon č. 279/2003 Sb. sice obsahuje konglomerát práv a povinností správce zajištěného majetku, ale neupravuje výslovně vztah těchto práv a povinností k určitým druhům zajištění. Jejich okruh lze dovozovat jen nepřímou. Z důvodové zprávy k návrhu tohoto zákona lze usuzovat, že nejširší oprávnění bylo zamýšleno pro případy, kdy stát v rámci zajištění drží zajištěný majetek „fyzicky“ ve svých rukou; v té době musí mít také největší odpovědnost a s tím spojená i práva, dovolující této odpovědnosti za správu zadržovaného majetku dostát. Rozsah oprávnění vykonávat tuto správu nelze neomezeně rozšiřovat pouhým poukazem na obecný princip, podle něhož je orgán, který majetek zajistil, povinen vykonávat řádně jeho správu. Naopak, musí respektovat základní princip, podle něhož může do právních vztahů týkajících se výkonu vlastnictví zasahovat jen na základě zákona a způsobem zákonem stanoveným, a jen v tomto rozsahu může (a je také povinen) vykonávat správu majetku, o jehož zajištění rozhodl. Není oprávněn omezovat výkon vlastnického práva nad rámec zákonem stanovený a nemůže obcházet tento rámec tím, že si bez neexistence konkrétních zákonných pravidel odvodí pro případ *výkonu správy* zajištěného majetku širší oprávnění, než která zákon výslovně spojuje se *zajištěním majetku*.

Zákon č. 279/2003 Sb. není přímo provázán s jinými zákony (zejména s obchodním a občanským zákoníkem), a to nejen pokud jde o obsah práva správy tohoto majetku při konkurenci práv vlastníka a státu, ale ani pokud jde např. o registrační povinnost těchto omezení ve veřejném registru (v obchodním rejstříku), čímž vzniknou nezbytně komplikace ve vztahu k třetím osobám, neboť není splněna publikační povinnost. Nezbyvá tedy než uzavřít, že *za současné právní úpravy* podíl v obchodní společnosti sice může být předmětem trestněprávního postihu, může být i předmětem zajištění (byť omezeného pouze na zákaz jeho zcizení a zatížení), stát - tj. státní zástupce nebo subjekt, na který státní zástupce přenesl výkon správy zajištěného majetku pověřením podle § 9 odst. 1 zák. č. 279/2003 Sb. - však není oprávněn nahrazovat společníka v jeho nemajetkových právech a z titulu zajištění podílu v obchodní společnosti provedeného ať už přímo (jako je tomu u obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným) nebo nepřímou (prostřednictvím zajištění akcií, které jej reprezentují) se nemůže domáhat oprávnění podílet se na řízení obchodní společnosti místo společníka, jehož podíl takto zajistil.²⁷

a jednak určil, že práva spojená s uvedeným podílem, pokud jde o podíl na řízení společnosti, bude vykonávat někdo jiný než společník, jenž je držitelem tohoto podílu.

²⁷ Změnu tohoto stavu lze dosáhnout jedině cestou legislativní, která však může přinést vážná rizika, vyplývající z konstrukce odpovědnosti státu, která by nepochybně nebyla výlučně a přímo svázána jen s kvalitou jeho rozhodovací činnosti ve společnosti, ale především se zákonností rozhodnutí o zajištění majetku a převzetím těchto práv na sebe sama. Už z principu *presumpce nevinny* je přitom zřejmé, že v převážné většině by nesl stát na sobě riziko, že jeho postup - co do *výsledku* trestního řízení - bude posléze prohlášen za *nezákonný*.

Toto stanovisko se vydává podle § 12 odst. 2 zák. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Nejvyšší státní zástupkyně
z pověření
JUDr. Renata Vesecká, v.r.

Byla-li by takto široká ingerence státu do soukromoprávní sféry spojována s očekáváním pozitivního přínosu těchto zajišťovacích opatření, založeným na nezbytnosti vydání pravomocného odsuzujícího rozsudku, jak tomu v trestním řízení je a vždy musí být (odebrání těchto majetkových hodnot na základě jiného právního titulu v trestním řízení, s výhradou zcela výjimečně použitelného zabránění věci podle dosavadní úpravy prakticky nepřichází v úvahu), jeví se takové mechanismy – právě z hlediska výsledku trestního řízení jako nezbytného podkladu pro odčerpání uvedených majetkových hodnot – jako značně rizikové.